

Az eltűntekért

Topolyán 1944 novemberében emberek százait lötték tömegsírba – egyikükről gyermekei bebizonyították, hogy ártatlanul gyilkolták meg

A topolyai Kurta utcában fogad **Kačanski született Vadócz Magdolna**. Magdolna ma nyugdíjas éveit tölti, de lánykorában országos válogatott szinten kézilabdázott, majd a karrierjét feladva testnevelőtanárrá képezte magát. Túl a hetvenedik életévén még mindig rendszeresen részt vesz a magyarkanizsai úszómaratonon, vagyis beszélgetésünkhöz a téma adott. Most mégis egy mindennél fontosabb dolog köti le Magdolna figyelmét. Azt mondja, ez a történet a legkevésbé sem róla vagy a nővéréről szól, annál inkább „az öcsiről”, vagyis **Károlyról**, a legkisebb Vadócz testvéréről, aki visszaszerezte édesapjuk becsületét. Vagyis ez a történet mégiscsak Vadócz László topolyai lakosról szól, akit 1944. november 14-én éjjel elhurcoltak családi házából a partizánok, hogy aztán felesége és három gyermeke sosem lássa őt viszont. Hivatalosan eltűntnek nyilvánították Vadócz Lászlót, ráadásul népellenességnek és háborús bűnösnek, aminek következtében összes vagyona konfiskálásra került.

Magdolna gyertyát gyújt, mintha oltár lenne, a férfi megsárgult fényképe előtt.

– Anyukám már másnap tudta, hogy mi történt velem. Harminckét évesen végeztek ki.

Magdolna nem igazán emlékszik a végzetes éjszakára, elvégre még csak ötéves volt, édesanyja (Vadócz szül. Török Gizella) elmondása alapján azonban pontosan fel tudja idézni a történeteket. Édesapja vadászni volt, és amikor hazatért, felesége beszámolt róla, hogy azt beszélik, partizánok járnák a falut, és szedik össze az embereket. A család már korábban is rosszat sejtett, mert vagyonuk tetemes volt, ami a kommunista rezsim

**IRATOK, KÉPEK, GYERTYÁK...
MAGDOLNA GYERTYÁT GYÚJT**

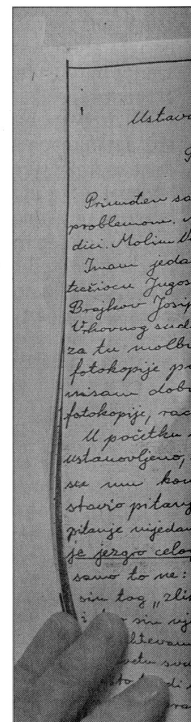
AKIRŐL A TÖRTÉNET SZÓL: NÉHAI VADÓCZ LÁSZLÓ ARCKÉPE

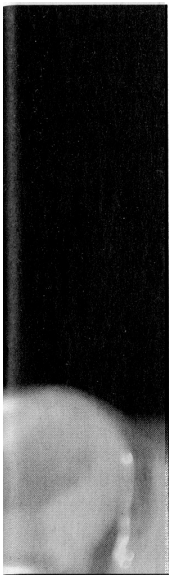
szemében – ma már tudjuk, szó szerint – főbenjáró bűnnek számított. Az ember azonban olyan, hogy csak utólag okos: Vadóczék bíztak, ma már ki tudná megmondani, hogy miben, mindenesetre a végsőkéig. Intó jelek pedig érték őket: az 1944. esztendőben Lászlót géplakatosi szak tudása miatt két alkalommal is behívták az egykori község házára, hogy ott valamilyen berendezést megjavítson. Először hazaengedték, másodszor már csak néhány környékbeli szerb lakos közbenjárására, akik jótálltak érte. Amit a község házában látott, arról állítólag csak annyit mondott, hogy biztosan megőrül, ha még egy éjjelt odabenn kell eltöltenie. Hát persze, hiszen itt gyűjtötték össze a kivégzésre szánt embereket. Állítólag nem bántak kesztyűs kézzel velük. Az élmény hatására Vadócz László úgy dönt, hogy a legjobb lesz a Budapesten élő nagymamánál kivárni a véz elmúltát, ami kétségkívül józan döntésnek látszott. Az utolsó pillanatban mégis lepakoltat a menetkész teherautóról, mondván, hogy maradnak, és amikor november 14-én este nyolc órakor dörömbölnék a ház kapuján, már késő. A partizánok voltak.

– Anyukám élelmes asszony lévén, jó ideig kereste a kulcsomón a zárba illő kulcsot. „Menekülj, Laci”, kérlelte közben édesapámat, hogy távozzon a hátsó, kiscutára nyíló ajtón.

Vadócz László azonban letette poharát (meghűlt a vadászaton, nagyon hideg volt a november abban az évben, és bizonyára jólesett a vörösbor) és azt mondta, hogy nem megy sehova, mert neki nincsen semmilyen bűne, és nincs kitől félnie! Beengedte a három fegyveres férfit, akik átkutatták a házat. Még az akkor két éves kisfiú, Károly ágya alatt is puszkát kerestek.

– Végül elvitték apukát – mondja Magdolna, és az asztal előtt heverő papírköteget lapozza. Kötegni anyag gyűlt össze az évek során, ezek mind az öccse próbálkozásait dokumentálják. Ahány kérvényt írt Károly, annyiszor elutasították: a jog útvesztőibe, a bürokrácia ködébe, az érthetelenség homályába és a mondvacsinált okok mögé bújva (pl. „elévült az ügy”, noha háborús bűncselekmény köztudottan sohasem évülhet el) rejtegették a jugoszláviai bíróságok az igazságot, miszerint Vadócz Lászlóra soha semmilyen népellenes tevékenységet nem bizonyított rá senki, mivel nem is bizonyíthatott. Ártatlan volt, ezért egyszerűen lelőtték. Sem a jó tanács, sem a határozott elutasítás, sem pedig a (szóbeli) fenyegetés a felperest szándékától eltántorítani nem tudta. Nem tudta eltántoríta-

ni látásának fokozatos elvesztése sem. Vadócz Károly első kérvénye 1967-ben íródott Topolyán, majd 68-tól már Coburgból (Németország) folytatja a küzdelmét. Egy 1986-ban iktatott elutasítást követően ügyével eljut a Jugoszláv Szövetségi Bíróságig. A Tisztelt Címnek egyebek mellett ezt írja: „1944. 11. 14-én édesapám, egy 32 éves, egészséges ember elhagyta otthonát, mert három felfegyverzett személy a topolyai városházára hívta, hogy javítson meg valamilyen motort. Ezt a napot nem élte túl. Ezért a bűntényért mind a mai napig egyetlen szerv sem merete felvállalni a felelősséget.”

– Másnap – folytatja történetét Magdolna – édesanyánk utazási engedélyt szerez, és három gyermekével tanyán, majd Törökfaluban élő rokonoknál keres menedéket. A lovak farka fel volt kötve, a szekér bármikor elakadhatott a hatalmas sárban, mi pedig dunával letakarva fekvőtűnk a szekéderékban. Amikor anyukám, immár egyedül visszatért Topolyára, a tudtára adták, hogy mehetünk a házból, mert mindent konfiskálnak.

Noha az egykori topolyai népbizottság nem tudta megindokolni az eltűnt személy bűnösségét, a községi bíróság mégis elrendelte a családi ház elkobzását annak minden ingóságával egyetemben, továbbá a malmot, a szerszámgyárat és a jéggyárat, a földeket, az öt garnitúra cséplőgépet... Valóban tehetős volt a topolyai Vadócz család, és nagy árat fizetett ezért. Habár azokban a napokban a partizánok nagyon sok olyan magyar embert is kivégeztek, aki szegény volt, mint a tempom egere.

Tudjuk, hogy a topolyai eltűntek esetében a „népellenség” és a „háborús bűnös” koholt vádak – az ártatlanságot azonban nehéz bizonyítani. Vadócz László esetében ez mégis sikerül: amikor a Magyar Királyi Honvédség V. hadteste katonai célokra akarta felhasználni kamionjait, ő üzemképtelenné tette azokat. Erről a tulajdonképpeni diverzióról írásos bizonyítékok vannak a család birtokában. Magdolna egy további történettel is szolgál, amely meggyőződése szerint alátámasztja édesapja ártatlanságát: 58-ban a nővére házasságkötését ellenezte a rezsim, mondván, hogy katonatiszt nem veheti el egy háborús bűnös lányát. Míle, a leendő sógor ugyanis katona volt a javából, aki nem volt rest végigjárni a környékbeli, szerbek lakta falvakat, hogy megtudakolja az igazságot. És úgy döntött, számára fontosabb az igaz szerelem, mint a katonai előmenetel, amikor Karađordevón csakúgy, mint Mićunovón vagy Kisbelgrádban azt hallotta, hogy Vadócz László jó ember volt, aki a magyar megszállás idején bajba jutott embereket menekített.

– Nem volt haragosa azért sem, mert a szegényeket istápolta. Volt egy bérlőnk, és annak hat gyereke volt, és karácsonyra mindig egy disznót adott apukám nekí. Aztán később ez az ember segítette anyukámat, adott egy disznót nekünk, hármunknak karácsonyra.

El is kelt a segítség, mert a jólétet a teljes nélkülözés éveit váltották fel. Erről is egy írásos beadvány tanúskodik, amelyben Vadócz (szül. Török) Gizella kéri, hogy mivel albréletben él gyermekeivel, és a szövetkezetben kétezer dinárt keres, amiből megélni nem tudnak négyen, adják vissza legalább egykori házukat. Ha azt nem is, de egy lakot azért kaptak, Magdolna emlékei szerint meglehetősen lelakott állapotban.

– Anyukám 47 éves korában meghalt, és én abbahagytam az egyetemet, amit nem bánok, mert én ápoltam. Nagyon hiányzott az édesanyánk, mert ő volt a mindenünk. Apukámat nem ismertem, de az öcsinek mégis mindig hiányzott apuka. Ez megmagyarázhatatlan volt nekem, kétéves volt, hát mire emlékezhet?!

A városban Magdolna emlékei szerint nem vetették meg őket, mint háborús bűnösök gyermekeit, sőt az idősebbek rendre együttérzésüket fejezték ki a három árva iránt. Akik ekkor már elég öntudatosak voltak, és eléggé vakmerőek.

– Nem féltem, mert úgy éreztem, hogy nincs mit veszítenem. Az iskolában is, amikor a kommunista pártba hívtak, azt mondtam: hogyan lépjek én be, amikor az édesapámat eltették láb alól?! Elengedték a fülük mellett, amit mondtam, az igazgató sem szólt semmit. De mit is mondhatott volna?

Azokról, akiknek apja, nagyapja vagy más hozzátartozója szintén eltűnt '44 novemberében, nem sokat lehetett tudni, egészen a közelmúltig. A legtöbben félelemből nem beszéltek.

– Nem is tudtam rólok. Csak amióta összegyűlünk november 14-én emlékezni a topolyai Nyugati temetőben, azóta látom, hogy ki mindenkinek tűnt el valakije... Talán harmincan vannak ma azok, akik azért jönnek el, mert valakijük eltűnt. Sokan már nem él a hozzátartozója, mások egyszerűen nem tartják fontosnak a megemlékezést. Ugyanakkor együttérzésből sokan eljönnek, aztán a politikusok, a papok... A megemlékezés után az ártatlan áldozatokért miséznek a nagytemplomban. Az a drága pap, Móric atya már az 50-es években ki merete mondani, hogy Topolyán az eltűntekért szól a szentmise.

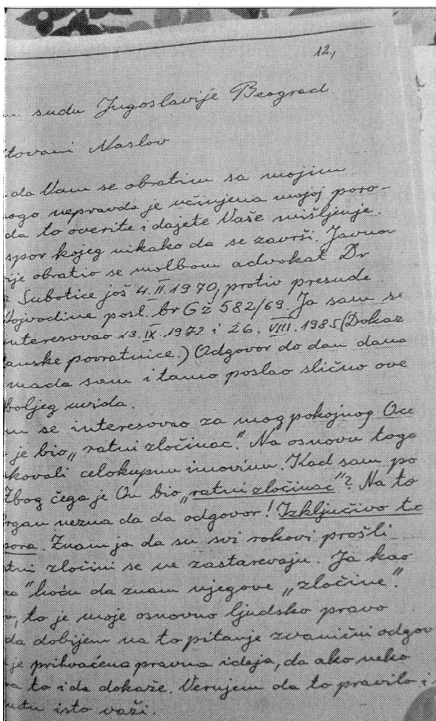
– Nem sokat tudtunk édesapánk halálának körülményeiről – folytatja gondolatait Magdolna –, talán csak annyit, hogy azon az éjszakán sok embert bekísértek. Volt olyan is, akit pizsamában. Aztán összekötözött kézzel terelték őket a Bajsai úton, a kaszárnya irányába, és valahol ott vannak elföldelve, ahol ma a szeméttelép van.

Magdolna is ismeri azokat a tényeket, amelyek elsősorban Nagy Tibor bácskossuthfalvi történész kutatásain alapulnak. Tudja, hogy a topolyai parkban, a mai teniszpálya alatt szintén sok eltűnt nyugszik, de a méhészek völgyébe, a homokbányába, a gémeskutakba, a szántók alá, és még ki tudja, hova nem került belőlük. Topolyán állítólag nem kevesebb, mint tizennégy tömegsír rejtje az áldozatokat. Most az egyik áldozatot, egy topolyai géplakatost felmentettek a bűnei alól.

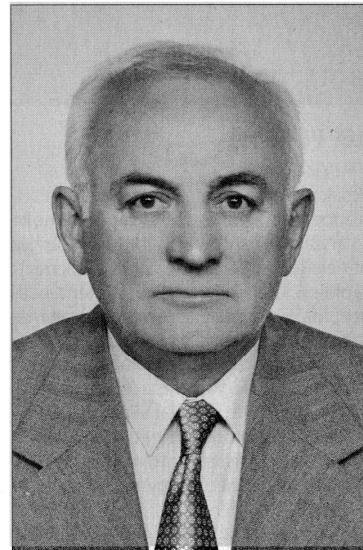
Itt a végzés, mutatja Magdolna a perdöntő sorokat: A néhai Vadócz László rehabilitálására vonatkozó kérelem megalapozott.

– Tudja, mit mondtam az öcsémnek, amikor felhívtam? Nemegyszer összevesztünk, mert én mindig azt mondtam, hogy testvér, hagyd a fenébe az egész ügyet, nincs eredménye, kinevetnek, csak költöd a pénzt, az idődet. Én nem hittem el, öcsikém, hogy meg lehet csinálni azt, amit megtettél, és most még nagyobb ember vagy a szememben, mint eddig voltál. Ezt mondtam, és jólesett nekí. Az a vak szemem, hiszem, hogy csupa könny volt. Hallottam, hogy elcsuklott a hangja.

Kaçanski Magdolna örömebe ürom is vegyül. Például, kérdezi tanácsatlant, miért tartották a szabadjai Kerületi Bíróság 2008-as keltezésű vég-

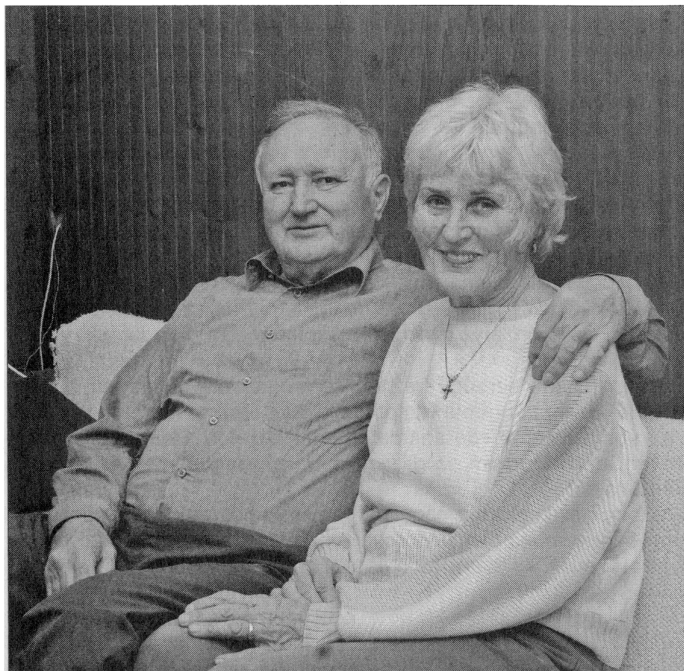

TISZTELT CÍM...

HARCOLT AZ ÉDESAPJA IGAZÁÉRT: VADÓCZ KÁROLY

A KAČANSKI HÁZASPÁR

zését évekig a fiók mélyén, hogy csak a család utánajárását követően adják át 2011 júliusában? És legfőképpen, miért írja a bírói tanács elnöke (predsednik veća-sudija) a végzés zárszavában, hogy néhai Vadócz Lászlót adminisztrációs vagy bírósági ítélet nélkül, politikai és ideológiai okok miatt fosztották meg az életétől „1941. április 6. után”? Talán elírás történt a dátumban? Talán egy 1941-ben „eltűnt”, majd rehabilitált személy adatait másolták át tévedésből? Egyvalami biztos: ha a bíróság azt állapítja meg, hogy valakit 1944-ben végeztek ki ártatlanul, politikai és ideológiai okok miatt, akkor az ún. partizánhatalom politikáját és ideológiáját teszi felelőssé. 1941 tavaszán azonban a Bácskában egy másik éra, a „magyar világ” veszi kezdetét: április 6-án Németország megtámadja Jugoszláviát, majd ezt követően Magyarország megkezdi a Délvidék visszacsatolását. Hatodika után a hatalommal együtt Bácskában a felelősség is egyre inkább kikerül a jugoszláv kormány hatásköréből.

Gondatlanság történt vagy sem, a bíróságok több évtizeden keresztül kitaró, folyamatosan elkövetett csúrés-csavarása gyanakvást szül, és a laikus egyre kevésbé hiszi, hogy pont ő az, aki semmit sem ért a történelem nagy dolgaiból. Éppen ezért reméljük, hogy a Vadócz testvérek utánajárnak, és kijavítatják ezt az apró elírást, amennyiben valóban elírásról van szó.

*

Búcsúzáskor Magdolna férjétől is elköszönök, aki szerb ember, név szerint **Đorđe Kačanski**. Tudom, hogy mindvégig szimpátiával viseltett felesége, és annak testvérei ügye iránt, és támogatta ennek a beszélgetésnek az elkészültét is. Talán ezért vallom meg neki, hogy tapasztalataim szerint a Vajdaságban élő magyar lakosság ellen elkövetett büntettek mintha csak a magyar felet érdekelnék, miközben, ugye, az igazság kiderítése nem lehet nemzetiségi kérdés. Mit szól ő ehhez?

A férfi kifejti, hogy okleveles építészmérnök lévén a történelemmel kedvtelésből foglalkozik, de alaposan ismeri a környék és az egész Vajdaság történéseit 44/45 vonatkozásában is. Tagja a Vajdasági Magyar Helytörténészek Társaságának, alaposan utánaolvasott a témának, és ezért meri állítani, hogy ami a felesége családjával történt, az valóban bűntény. Az pedig, vált át 2011 aktuális történéseire, hogy a szerb kormány ilyen nehezen fogadja el a rehabilitációs törvényt (beszélgetésünk időpontjában még nem lehetett tudni, hogy egyáltalán elfogadja-e a törvényjavaslatot), azért van, mert az elfogadás esetén a vagyont vissza kell adni. Vagyis megint szűkül a hódítás lehetősége. A magyarokat ki akarták semmizni, vélekedik Đorđe Kačanski, hogy az újjgazdagok megszerezhesék a földet. Ez is csak egy kísérlet volt Vajdaság általános kirablására.

Egyetértünk abban is, hogy ez már egy másik téma kezdete, majd tisztelettel elbúcsúzunk.

FEHÉR Tamás